

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de aanvulling daarop

16 november 2010 / rapportnummer 2340-118

1. Oordeel over het MER

De gemeenten Leeuwarden, Littenseradiel en Menadumadeel willen een Structuurvisie vaststellen om sturing te geven aan de ontwikkelingen aan de zuid- en zuidwestkant van Leeuwarden. Het gebied heeft de naam “Nieuw Stroomland” gekregen. Ter onderbouwing van de besluitvorming is de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) gevolgd. Een Ontwerp-Structuurvisie en een milieueffectrapport (MER) zijn gelijktijdig ter inzage gelegd.

De Commissie voor de m.e.r.¹ (hierna “Commissie”) vindt de Structuurvisie een prettig leesbaar en helder stuk waaruit de visie op het plangebied goed naar voren komt. De ambities voor ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid staan duidelijk centraal.

De belangrijkste conclusies uit het MER zijn dat:

- de inzet om in Nieuw Stroomland bij te dragen tot een duurzame ontwikkeling voor Leeuwarden positief uitpakt, met name voor energie;
- de voorgenomen maatregelen om de kernkwaliteiten van het gebied te behouden of te versterken gunstig zijn voor landschap, cultuurhistorie en natuur;
- het ontwikkelen van nieuwe bedrijvigheid voor landschap, cultuurhistorie en natuur negatief scoort, alsook voor water en grijs milieu;
- de aanleg van nieuwe verbindingen de beleefbaarheid van het gebied vergroot en mogelijkheden biedt voor inpassing van de initiatieven op het gebied van bedrijvigheid.

Omdat veel van de toekomstige ontwikkelingen die in de Structuurvisie worden aangegeven nog niet concreet zijn ingevuld, geeft het MER nog geen gedetailleerde, kwantitatieve effectbeschrijvingen en conclusies. Dat is voor een Structuurvisie als deze ook nog niet nodig. De nieuwe ontwikkelingen zijn in het MER kwalitatief getoetst aan de hand van de ambities die voor het plangebied, en in het bijzonder de deelgebieden, zijn geformuleerd. Aangezien in die ambities het milieubelang volwaardig terugkomt, onderschrijft de Commissie de gevolgde aanpak.

Toch was de Commissie na het bestuderen van het MER van oordeel dat er op onderdelen essentiële informatie ontbrak om de keuzen in de Structuurvisie vanuit het milieubelang te onderbouwen. Deze punten worden besproken in hoofdstuk 2 van dit advies. Het bevoegde gezag heeft op basis van dit oordeel een Aanvullende notitie² laten opstellen en het MER³ laten aanpassen. Met deze wijzigingen en toevoegingen vindt de Commissie dat de **essentiële informatie** voor de besluitvorming **aanwezig** is. In hoofdstuk 2 wordt het oordeel van de Commissie nader toegelicht en worden enkele aanbevelingen voor de besluitvorming gegeven.

---

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via commissiemer.nl onder ‘Adviezen Commissie’. Bij het advies heeft de werkgroep rekening gehouden met de zienswijzen over het MER die zij van het bevoegde gezag heeft ontvangen. Bijlage 2 geeft daarvan een lijst.

² Aanvullende notitie n.a.v. het Voorlopige advies van de Commissie voor de m.e.r., d.d. 4 november 2010.

³ Milieueffectrapport Intergemeentelijke Structuurvisie Nieuw Stroomland, 4 november 2010.

2. Toelichting op het oordeel

2.1 Keuzes en alternatieven

In het Advies over reikwijdte en detailniveau⁴ (hierna “Advies R&D”) dat de Commissie bij de start van de m.e.r.-procedure heeft uitgebracht, was gevraagd om in het MER te variëren in dichtheden en omvang van het programma (ambitieuw of terughoudend). Dat beantwoordt de vraag: Welke gebieden worden bij voorkeur ontzien bij een minder ambitieus programma? Dergelijke beschouwingen geven de bestuurders een beter inzicht in de kansen en risico’s die spelen bij de mogelijk toekomstige ontwikkelingen in Nieuw Stroomland⁵. Vooral onderstaande keuzes achtte de Commissie in het MER onvoldoende afgewogen en onderbouwd:

- De mogelijkheid om in deelgebied 7 over het spoor in het open Middelzeegebied te bouwen hangt sterk samen met het station Werpsterhoek. Welke invloed kan dat hebben op het draagvlak voor het station? Wat zijn de voor- en nadelen van de keuze om de opleidingsinstituten niet bij de Dairy Campus, maar bij het nieuwe station te plannen?
- De keuze om langs de Zwette ruimte te bieden voor nieuwe erven is naar het oordeel van de Commissie landschappelijk ingrijpender dan het MER doet voorkomen.⁶ Het is daarbij niet duidelijk of het om verplaatsing gaat of om nieuwe erven. De vraag dient zich aan of het principe van ‘wijken en raken’ voor eventuele nieuwe erven niet ook als een alternatief afgewogen had moeten worden.
- Bij gebied 7 ontbreekt een toelichting over de ‘groene ader Zwette’.

De Commissie adviseerde vooral de keuzes in deelgebied 7 beter te onderbouwen door een vergelijking van alternatieven (onderling en ten opzichte van de referentiesituatie).

Het aangevulde MER gaat uitgebreider en daarmee afdoende in op deze keuzen.

2.2 Duurzame energievoorziening

In de Structuurvisie staat dat de gemeente ernaar streeft dat Leeuwarden in 2020 energie-neutraal is. In aansluiting op het Advies R&D geeft bijlage 4 van het MER enkele verder uitgewerkte duurzaamheidsdoelen. Deze doelen zijn echter voor het MER niet bruikbaar, omdat het detailniveau niet aansluit bij het detailniveau van het MER.

Omdat de bestaande stad primair een energiegebruiker is, is de opgave voor Nieuw Stroomland voor de levering van duurzame energie hoog. Het MER gaf echter geen informatie over:

- de huidige en toekomstige vraag naar energie in Leeuwarden en omgeving, zowel in hoeveelheid als vorm;
- de hoeveelheid duurzame energie die Nieuw Stroomland maximaal kan produceren binnen de randvoorwaarden die de Structuurvisie stelt;
- de opties die voor energieproductie (warmtenet, biogasleiding, andere mogelijkheden) in aanmerking komen en hoe die zich onderling verhouden.

⁴ Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland, 1 december 2009.

⁵ Ook uit de zienswijzen, bijvoorbeeld nummer 5 en 10, komt naar voren dat dit een belangrijk punt is.

⁶ Zie ook §2.7 van dit advies.

De Commissie adviseerde de keuzen inzake de duurzame energievoorziening, in het perspectief van de ambities van de betrokken gemeenten, beter te onderbouwen en inzichtelijk te maken waarom andere opties om aan die ambities te voldoen zijn afgefallen.

De Aanvullende notitie geeft de gevraagde kwantitatieve informatie en legt tevens een relatie naar de gemeentelijke ambities.

Voor de Structuurvisie Nieuw Stroomland is daarmee de belangrijkste informatie gegeven. Wel wijst de Commissie op de noodzaak om in een gemeentelijke energievisie een uitgebreidere afweging te geven, met name waar het gaat om de aard van de (toekomstige) energievraag, de vorm van een duurzaam aanbod en de infrastructuur die daarvoor nodig is. Dit staat niet in het (aangevulde) MER, maar kan ook later uitgewerkt worden.

2.3 Landschap en cultuurhistorie

Voor landschap en cultuurhistorie ontbrak in het MER een systematische beschrijving en waardering van de bestaande situatie.⁷ Onderdelen waren niet beschreven (rijksmonumenten, waardevolle panden, – ten dele – archeologie), andere waren niet, niet in verifieerbare of in te algemene termen gewaardeerd (o.a. openheid, dorps- en stadsaanzichten, kavelstructuren). Wanneer de bestaande situatie van het (historische) landschap niet duidelijk is, kan veel minder overtuigend worden betoogd dat op diverse plekken de ontwikkeling daadwerkelijk bijdraagt aan verbetering van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

In het toetsingskader werden (en worden) criteria die iets over Rijksmonumenten, waardevolle panden en archeologisch waarden zouden kunnen zeggen, weggelaten.

Het aangevulde MER repareert de belangrijkste tekortkomingen. Bij de vervolgbesluitvorming adviseert de Commissie de afwegingen met betrekking tot de landschappelijke en cultuurhistorische waarden⁸ goed in beeld te brengen.

2.4 Natuur

Ook voor natuur ontbraken belangrijke gegevens.⁹ Zo werd bijvoorbeeld geen inzicht gegeven in verspreiding¹⁰ en dichtheden van weidevogels en waren geen alternatieven uitgewerkt om deze natuurwaarden zo mogelijk te behouden. Er werd uitsluitend verwezen naar compensatie, zonder dat duidelijk is waar en of dat mogelijk is of perspectief biedt. Dat, terwijl er reeds een aanzienlijke compensatieopgave ligt, ook al vanwege Zuidlanden en de Haak. Wanneer de haalbaarheid van een volwaardige compensatie niet aannemelijk kan worden gemaakt, is dat belangrijke informatie bij de besluitvorming over de Structuurvisie.¹¹

Het aangevulde MER bevat een kaartje waaruit duidelijk naar voren komt hoe groot de betekenis van het gebied Nieuw Stroomland voor de weidevogels is.

⁷ Behalve een kaartje uit de Structuurvisie dat in het MER in een onleesbare uitvoering is overgenomen. Ook de Friese Milieufederatie merkt in zienswijze nummer 10 op dat de ruimtelijke kwaliteit beperkt is gedocumenteerd.

⁸ Inclusief monumenten en archeologie.

⁹ De informatie in de voorttoets vond de Commissie duidelijk en toereikend voor de besluitvorming over de Structuurvisie.

¹⁰ Een bijlage in het Locatieonderzoek Energiepark geeft wel een verspreidingskaartje.

¹¹ Ook in de zienswijzen nummer 8, 10 en 15 wordt gevraagd om duidelijkheid over de weidevogelcompensatie.

Ook worden enkele passages aan compensatie gewijd.

Daarmee is de belangrijkste informatie voor de besluitvorming gegeven. De Commissie adviseert bij het besluit over de Structuurvisie aan te geven hoe zowel de aangeduide maatregelen om weidevogels in het zuidelijk deel van deelgebied 3 te behouden als de aangegeven compensatiemaatregelen zijn geborgd, alsook hoe monitoring zal plaatsvinden. Voorts beveelt de Commissie aan informatie over de ontbrekende dichtheden van weidevogels in het meest zuidelijke deel van het plangebied in de verdere besluitvorming te betrekken.¹²

2.5 Water

In het MER wordt vanuit klimaatbestendigheid terecht aandacht besteed aan ruimte voor extra waterberging. Bij de uitwerking van het plan adviseert de Commissie rekening te houden met de opmerkingen van de Friese Milieufederatie. De Milieufederatie signaleert dat de lage en stabiele grondwaterstand niet bevorderlijk is voor de ontwikkeling van rietkragen, terwijl rietkragen positief zijn vanuit natuurbelang en vanwege de zuiverende werking.

2.6 Effectbeschrijving

Hoewel de Commissie de methode van effectbeoordeling onderschrijft, vond zij dat de tabel waarin deze is samengevat, veel vragen oproept. Daarbij komt dat bepaalde ingrepen niet zijn beoordeeld.

In het aangevulde MER is de tabel afdoende aangepast. Door het kleurgebruik komen de belangrijkste conclusies uit het MER helderder naar voren.

2.7 Locatieonderzoek Duurzaam energiepark

Locatieafweging

De meeste zienswijzen over de Structuurvisie hadden betrekking op de keuze om op de Schenkenschans een nieuw energiepark te situeren. Een van de kritiekpunten was dat deze keuze niet overtuigend genoeg is gemotiveerd. Voor het energiepark is een apart locatieonderzoek¹³ uitgevoerd.

De Commissie¹⁴ vond in dat rapport voldoende duidelijk is aangegeven welke locaties voor het energiepark in aanmerking zouden komen en hoe die zich onderling verhouden wat betreft de (milieu)voor- en nadelen. Om echter een complete argumentatie te hebben, als reactie op de zienswijzen, *gaf de Commissie in overweging om nog een extra (splitsings) alternatief te bespreken*, waarin de bedrijfsmatige onderdelen van het energiepark worden gevestigd op het Newtonpark III en de groene/ blauwe, recreatieve en educatieve onderdelen op het Eiland Ritsumazijl (Schenkenschans).

¹² Het vogelkaartje is niet gebiedsdekkend.

¹³ Locatieonderzoek duurzaam Energiepark, 11 augustus 2010.

¹⁴ Daarbij geldt het volgende voorbehoud: Omdat het beschrijven van financiële afwegingen in MER niet verplicht is, zit in de werkgroep geen deskundige die de gegevens hierover in het Locatieonderzoek heeft kunnen beoordelen.

De Aanvullende notitie bevat onder punt 2 een korte beschrijving van de nadelen van dit alternatief, waarmee aan deze opmerking tegemoet is gekomen.

Geluidhinder

In het Locatieonderzoek wordt gesteld dat slechts bij één woning het geluid van het energiepark net waarneembaar zal zijn en dan alleen overdag. Dat strookt niet met de opmerking elders¹⁵ in het onderzoek waar staat dat is uitgegaan van continu bedrijf (dus ook 's nachts). Juist in de nachtperiode zal de waarneembaarheid groter zijn vanwege het wegvallen van het bestaande omgevingsgeluid (zoals het (spoor)wegverkeer).

Daarbij komt dat de Commissie mede op basis van de gegevens uit het rapport¹⁶ denkt dat de woningen ten westen van Schenkenschans gelegen zijn in een omgeving die niet als een 'rustige woonwijk', maar als een 'landelijke omgeving' getypeerd dient te worden.¹⁷ Bij een typering als landelijke omgeving gelden 5 dB strengere richtwaarden. De richtwaarden die voor die omgeving gelden, zouden dan in de dag-, avond- en nachtperiode voor de asfaltmenginstallatie voor een aantal locaties worden overschreden.

De Commissie adviseerde om in aanvullende informatie aannemelijk te maken dat er geen sprake is van continu bedrijf en dat de overschrijdingen met maatregelen kunnen worden voorkomen.

De Aanvullende notitie geeft aan dat van continu gebruik geen sprake zal zijn, maar handhaaft de opmerking dat het geluidniveau van een 'rustige woonwijk' als referentie moet gelden op grond van de autonome ontwikkelingen die in het gebied zullen plaatsvinden. De Commissie wijst erop dat met die autonome ontwikkelingen reeds is rekening gehouden bij het bepalen van het referentieniveau van het omgevingsgeluid, zie voetnoot 16.

Zij handhaaft daarom haar waarschuwing over mogelijke overschrijding van de richtwaarden voor geluid en adviseert het bevoegde gezag bij de vervolgbesluitvorming daarmee rekening te houden.

Enkele overige opmerkingen over het geluidonderzoek, alsmede de daarop gegeven toereikende antwoorden, acht de Commissie voor de besluitvorming van ondergeschikte betekenis. Daarom komen ze in dit advies niet verder aan de orde.

Emissies van geur, NO_x en fijn stof (PM₁₀)

De geurverspreiding- en luchtkwaliteitsberekeningen voor de asfaltmenginstallatie zijn naar het oordeel van de Commissie correct uitgevoerd. Wel is uitgegaan van een vrij lage emissies van geur, NO_x en fijn stof (PM₁₀) in vergelijking met meetgegevens van asfaltmengcentrales elders. Het Locatieonderzoek spreekt van een reductie van de geuremissie van 75% ten opzichte van emissiegegevens uit de NeR als ambitieniveau.

Omdat dat een hoge ambitie is, adviseerde de Commissie een nadere onderbouwing van de haalbaarheid van deze reductie te geven. Datzelfde gold voor de uitstoot van NO_x en fijn stof.

De Aanvullende notitie geeft deze informatie.

¹⁵ Bijvoorbeeld op pagina 40 van het Locatieonderzoek duurzaam Energiepark: 'voor geluid is uitgegaan van een continue werking (ook 's nachts)'.

¹⁶ Zoals blijkt uit tabel 1 op pagina 9 van het rapport: "Geluidproductie Energiepark Nieuw Stroomland", is het referentieniveau van het omgevingsgeluid (huidig en inclusief het verkeer van de Haak), gedefinieerd door het equivalente geluidniveau - 10 dB, lager dan 40 dB(A)-etmaalwaarde.

¹⁷ Deze opmerking komt ook terug in zienswijze nummer 12.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: College van burgemeester en wethouders van de gemeenten Leeuwarden, Littenseradiel en Menaldumadeel en de Stuurgroep Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland

Bevoegd gezag: Gemeenteraden van de gemeenten Leeuwarden, Littenseradiel en Menaldumadeel

Besluit: vaststellen van een intergemeentelijke Structuurvisie. Tevens wordt een Masterplan vastgesteld; hierbij is ook Provinciale Staten van Friesland betrokken

Categorie Besluit m.e.r.: plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie C18.4 en D11.3 (mogelijk)

Activiteit: het ontwikkelen van een gebiedsvisie waarin ruimte wordt geboden aan onder meer duurzame bedrijvigheid en duurzame woonvormen, windenergie, natuurontwikkeling, recreatieve voorzieningen en infrastructuur.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Leeuwarder Courant en het Fries Dagblad van: 17 oktober 2009

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 15 oktober 2009

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 1 december 2009

kennisgeving MER in De Leeuwarder Courant d.d. 9 september 2010

ter inzage legging MER: 9 september t/m 21 oktober 2010

aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 17 augustus 2010

toetsingsadvies uitgebracht: 16 november 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs. D.J.F. Bel

drs. M. van Eck (werkgroepsecretaris)

dr. F.H. Everts

ir. F.A.C. de Haas

ir. J.A. Huizer (alleen in de toetsingsfase)

M.A.J. van der Tas (voorzitter)

ir. J. Termorshuizen

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer en de documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de

Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake, als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, alvorens het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering

- Locatieonderzoek duurzaam Energiepark, 11 augustus 2010
- Aanvullende notitie n.a.v. Voorlopig advies commissie voor de m.e.r. 4 november 2010

Het MER van 17 augustus is op 4 november gewijzigd en aangevuld. Beide MER'en zijn bij de advisering betrokken.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een lijst van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Jesmer Halbe Doele
2. Arend Jan Talens, Marsum
3. Dienst Landelijk Gebied, Leeuwarden
4. J. Meijer, Leeuwarden
5. VROM Inpectie, Groningen
6. J.M. Kalma, Jellum
7. Dorpsbelang Bellum Bears, Jellum
8. J.A.J. Schouten en familie, Deinum
9. Gemeente Tytsjerksteradiel, Burgum
10. Friese Milieu Federatie, Leeuwarden
11. Stichting BIMBOM, Boksum
12. A. Bouma en F. van der Laan, Deinum
13. Werkgroep Schenkenschans Groen, Deinum
14. Accon AVM, namens A.J. de Boer, Jellum
15. Vereniging Milieudefensie, Leeuwarden
16. Maike Bouma, Ljouwert
17. Wetterskip Fryslân, Leeuwarden
Verslag informatieavond

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland en de aanvulling daarop

De gemeenten Leeuwarden, Littenseradiel en Menadumadeel willen een Structuurvisie vaststellen om sturing te geven aan de ontwikkelingen aan de zuid- en zuidwestkant van Leeuwarden. Het gebied heeft de naam "Nieuw Stroomland" gekregen. Ter onderbouwing van de besluitvorming is de procedure van milieueffectrapportage gevolgd.

ISBN: 978-90-421-3201-6

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht
T 030 - 234 76 66
F 030 - 233 12 95
E mer@eia.nl
W www.commissiemer.nl

